

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Преплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

ДРАМСТВО ПЕСНИШТВО УОПШТЕ.

(Из награђеног дела „Песничке вештине“ од дра Стевана Павловића.)

Шта је драма.

Драма је грчка реч, која значи *радњу* уопште, т. ј. догађај, који пониче из људске воље, па се и врши људском снагом.

Драма је највиша песничка вештина. С тога се и развила истом после епске и лирске. Има и таквих народа, у којих се развила епска и лирска песма, али се још не разви драма, или бар оста назад за другим врстама песништва.

Епски спев обухвата спољашњи, а лирски унутрашњи свет, драма пак спаја та обадва света. У епском спеву владају догађаји, у лирској песми осећаји, у драми се спајају са догађајима *дела* и осећаји.

Јединство.

За драму се понајпре захтева *јединство*, у ком ће догађаји и осећаји једно у друго прелазити као у живој слици, па саградити један, целокупан и самоставан створ. Тако дакле драма спаја све врсте песништва и стоји им на вршку.

Радња и карактер.

Али у драми није доста, да човек осећа и трпи догађаје, него он ваља и сам да *ради*. Уз то треба да *осећа*, што бива с поља, па тако да и он сам собом целокупан ради, а радња да му се и с поља показује. У томе се јавља његов *карактер*.

Драма се дакле забавља *делима* и *карактерима* са пуним *осећајем*.

Карактери су за драму, особито за нашу новију, од главне вредности. У старих беше рад-

ња нешто главно, јер им поглавити смер бијаше, да се добро развије прича, која је основа радњи. Али је у њих и живот био простији, мисли много већма скучене а једна народност, па за то се и карактер много простије развијао. У нас је друкчије. Ми познајемо свуклику земљу, знамо за просвету многих народа што су још живи или су већ замрли, па и ми имамо дела од те просвете; даље су и наше политичке, прометне и научне прилике много различније него ли у њих. За то се и карактери морају у нас различно јављати, те је и обележавање њихово у нас од превелике цене. У старих бијаше радња у самој причи, где се карактери не могаху ништа мењати. У нас на супрот треба да прича или радња извире из карактера, т. ј. да се радња удешава према карактерима. За то кад песник већ има какво готово градиво, на пр. из повеснице, ваља да карактере тако удеси и нацрта, да из њих извире радња. Ако ли пак има готове карактере, дакле опет градиво из повеснице, ваља да радњу тако удеси, да се она развија према карактерима. По томе је дакле карактеристика у драми главна ствар. За то има новијих драмских умотвора, у којима је радња слаба а карактеристика јака, па ипак се ти умотвори као драмски јако цене. Такве су драме на пр. Гегова „Ифигенија“ и „Тасо“, које би старима биле неразумљиве.

Много је стало и до тога, *како* да се црта карактер, и *какви* карактери да се цртају?

(Наставиће се.)

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Проводације. Шалива игра у 5 чинова, написао Милан Савић.“) У суботу, 25. фебруара о. г. приказана нам је први пут нова оригинална шалива игра од Милана Савића, коју је Матица Српска летос под другим насловом „То ћемо видети“ са књижевном наградом од 200 фор. а. вр. наградила.

Нов комад, а уз то још оригинална, од књижевног друштва награђена шалива игра, и то још од писца, који је овдашњој публици непосредно познат, морала је напунити позоришну зграду тако, да је ово, по касином приходу, до сада најјача представа у овој сезони.

Ова шалива игра црпена је из нашег свакидашњег живота. Радња њена збива се у једној нашој већој вароши.

Богата удовица Радићка има на удају кћер Даницу, која је „добра партија“. Зато се огимљу о њену руку више ђувегија. На првоме је месту Рајко Петровић, млад адвокат, а уједно друг и пријатељ даничиног рођеног брата правника Веселина. Рајко је честит, обичан човек са свима врлинама и манама једног младића. Он воли Даницу а и она њега. Ову љубав закриљује и потпомаже осим Веселина још и брат удовице Радићке, даничин и веселинов ујак, честит и поштен Србенда, Манојло Шарић. Само мати даничина не мари адвоката Рајка, јер га држи за бекрију, пошто с њеним сином Веселином често проводи веселе ноћи и буновне дане. У овој антипатији подржава је још и њена пријатељица, матора девојка Симка Весова, нека утвора и улизица, као што су обично женске те врсте, која том приликом оће свога рођака, економом Илију Машину да ожени с Даницом. Илија Машин је заплетен и задужен, па се жени по невољи, а уз то је звекан прве класе, шмокљанисимус да му пара нема, — и зато мора за њега да раде рођака му Симка и пријатељ му Север Драгић. Трећи је, али из далека ђувегија неискрени пријатељ илијин, Север Драгић. Север Драгић је опскурна екзистенција. Он сам за себе вели да је публициста — седма велесила —, да је познат са многим великим људма, црквеним и државним великодостојницима, да је имао многе лепе прилике за женидбу, па чак из аристократских кругова, али да их је као честит Србин морао одбити. Он је имао и много „авантира“ у животу, изводио је многа јуначка дела по Италији et caetera, et caetera, једном речи он је „швиндлер“ од најбоље сорте, а сада је управо паразит на замршеној имаовини жалосног економом Илије Машина и ловац на „масне партије.“

То су главне особе у овој шаливој игри, и око њих се обрће цела радња.

Даница, и да није тако паметна девојка као што је, морала би на први поглед видети, да је Илија Машин шмокљан. Она му се у брк смеје, а у трећем чину, кад је Илија уграбио прилику да са Даницом на само буде, да јој своју љубав изјавити може, грозно га је мистификовала учинивши га средством једне велике, унапред са братом удешене људорије, те га тако на сву меру изсмејала. Ствар је у овоме. Кад је Илија изјавио Даници своју љубав, и кад му се ова у шали, очевидно исмевајући га, одазове, упути га она одмах, да то све с места и њеној матери саопшти, која је у другој соби бајаги као болесна прилегла. С тога Даница не пушта Илију у ту собу, већ он мора из ове собе (са позорнице) да говори унутра, од куда му Веселин са притајаним болешљивим гласом највеће погрде враћа. Илија је збуњен и изненађен, а у то долази баш с друге стране Радићка, коју Илија одмах за примљене увреде нападне. Ова пак, не знајући о свему ништа, мисли да је Илија људ, те га са највећом индигнацијом одбије. За тим се појави и Веселин а у исто време изгуби се Даница. Међутим се Илија мало прибере, те ће да приповеди целу ствар, како је он Даници изјавио љубав, и како је ова на то пристала, и како је то после и матери њеној саопштио, те се за потврду тога позове и на Даницу, која се међутим опет на позорници појавила, но Даница наставља шалу и даље, те све пориче. Ово Илију доводи у највећу забуну, и он, сиромом, мора да се као исмејан повуче. То је илијино прво „корабљекрушеније“, где му и онај једини кредит, што га је у гђе Радићке имао, у опасност долази.

Док се са Илијом ова комедија збива, дотле Рајко и Даница под протекцијом старога Манојла Шарића култивирају своју љубав, а Север Драгић, мними пријатељ Илије Машина, који бајаги за Илију ради и овоме упутство даје, да се са веселим братом Веселином упозна и са њиме „лумцује“, — долази сам на ту мисао, да за самог себе ради. За ово му се пружио најбоља прилика, кад га је Илија Машин на шеталишту увео у круг Радићкине породице. Док адвокат Рајко ради преко Веселина и Шарића, а Илија преко Симићке и Севера, Север ће управо преко саме матере, гђе Радићке. Ласкаве речи северове и крупне фразе, којима се размеће, задобију брзо тђу Радићку. Она све удварање прима за готов новац, и заљуби се у Севера те оће да пође за њега. Север је и са тим успехом задовољан и жури што пре венчање. Ра-

дићка у том тренутку женске слабости заборавља да је мати, те не мари већ више ни за децу. Она „швермује“ за Севером и оће баш да се извезе с њиме у шуму, где „славуји поје и где цвеће мирише“, кад у исти мах стиже Севера зла коб. Радићкина собарица Јуца, која Севера сад добро очу, позна у њему човека, који је њену сестру унесређио, и кад Јуца због насртаја на Севера буде од Радићке из собе истерана, начини она узбуну у кући, те Север буде на најсрамотнији начин „демаскиран“. У томе Илија Машин, који је по упутству северовом са Веселином банчио, упадне пијан у собу, а мало час ево и адвоката Рајка, који Илију гони са екзекуцијом због плативе менице, и коме ујак Манојло Шарић препоручује и криминалну ствар против Севера. Све ово допринело, је да се Радићка растрезни, те да напоследку благослови брачну свезу између Рајка и своје кћери Данице.

Мисао је ове шаљиве игре, као што се види, здрава. Фабула је згодна за шаљиву игру, и карактери су јој прикладни. Разговори су течни и живи. И поред свега овога радња у овој шаљивој игри сувише се развлачи, и та спора и млитава радња одузима овоме делу ону бујност и ону једрину, коју драматски продукт, па и шаљива игра, у својој целини треба да има.

Писац ове рецензије имао је већ прилике, да о овоме делу свој суд изрече, кад је исто код Матице Српске за књижевну награду компетовало. Он је онда побројао многе специјалне мане ове шаљиве игре, и код неких ставио је категорични захтев поправке, ако би компетент (Милан Савић) хтео да извојује књижевну награду. Други, односно трећи умољени судија матичин приметио је међу осталим још и то, да су карактери слабо „маркирани“, и напоменуо је како карактери сами собом треба да изазивају ситуације, а ове опет да стварају карактере. Тиме наравно постаје радња бујна и постизава се најважнији атрибут једног драматског дела. Писац шаљиве игре поправио је касније своје дело колико је могао, и постигао је књижевну награду, коју је тражио. Али ни у поправљеном делу није ишчезло бледило карактера, те је с тога и радња остала слабија. Сам заплет, где је кулминација игре, неприродан је и усиљен. Таква ситуација могла је понићи само поред онаквог карактера — шмокљана, као што је економ Илија Машин. Само његов шмокљански карактер може да оправда онакву безсмислену лудорију, каква се с њиме збива; а кад се помисли, да у животу скоро нема таквих сакалуда, као што је тај Илија, онда ео ipso ни та ситуација, која нам износи и представља заплет, не може бити потпуно оправдана. Све три матичине судије чиниле су баш на заплет у првобитном тексту своје примедбе,

и писац га је поправио. Но исти заплет у поправљеном тексту овако поправљен, а и према осталим предузетим поправкама дела, скоро да је у овоме данашњем облику постао излишан. Експозиција дела, премда је мало развучена, опет је зато добра. А разрешење заплета, — свршетак ове шаљиве игре, — испало је писцу потпуно за руком. Радња је у петом чину врло жива, и опет не пренагљена, него, као што треба, одмерена.

Публика, као што је својом обилатом посетом показала интересовање за овај комад, исто је тако и сам приказ са великом пажњом а уз понављане изјаве допадања пратила. Напоследку је и самога писца изазивала, но пошто овога не беше више тамо, то се у име његово подначелник позоришта, г. А. Хаџић захвалио на оданој му почаст.

Не можемо пак овде муком прећи, како је публика своје изјаве задовољства често на многим драстичним местима изјављивала. Ми смо већ једном приликом овакве ствари замерили, па и сада то морамо замерити и публици, и писцу, и управи позоришној.

Но абстрахујући од овога може се рећи и судити, да се ова шаљива игра публици допала.

Како смо пак сопственим ушима чули и по неке замерке и изјаве незадовољства, не можемо да и те веће претензије недирнуте оставимо. У одговор овима навешћемо овде речи једног нашег колеге, којима је у реферату своме, поднесеном Матици Српској, ову шаљиву игру за награду препоручио. Он вели ово:

„Ја бих можда дуже размишљао, да ли то (т. ј. награду) могу предложити с мирном душом, кад бих мислио, да се Матица могла надати на расписану награду каквој узор-комедији са гледишта данашње светске књижевности. Но кад би се навек то тражило, онда би и код већих народа, не велим код Мађара, али н. пр. у Немаца прошло кадшто десетак и више година, док би се једна награда могла издати, и тако би расписи награда промашили свој смер помагања и постицања — encouragement — књижевности.“ —

Што се саме игре глумаца тиче, ту немамо ништа много рећи, јер је ова шаљива игра тако добро и складно одиграна, као ретко која. Потрошило се истина и много труда око припреме, али се баш том приликом и показало, шта могу труд (студија и вежбање) да учине. И гђца Петровићева, (Даница), коју као почетницу виђамо само у мањим улогама, и која је данас први пут једну велику, главну улогу играла, задовољила је својом игром. Још ћемо да споменемо г. Данићка (Илију Машиног) као главног јунака. Он је своју улогу скроз проникао, те је својом добром игром много пута смеј у публици изазвао, — био је шмокљан неискан.

М. Д—ћ.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

23. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 16.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 1. МАРТА 1884:

МЛЕТАЧКИ ТРГОВАЦ.

ПОЗОРИШНА ИГРА У 5 ЧИНОВА, ОД В. ШЕКСПИРА, ПРЕВЕО ЈОВАН ПЕТРОВИЋ, ЗА СРПСКУ ПОЗОРНИЦУ УДЕСИО А. ХАЦИЋ.

(Овај је превод наградио драматски одбор у Загребу са 200 фор. а. вр.)

О С О Б Е:

Дужде од Млетака	Лукић.
Марокански кнежевић	Љ. Станојевић.
Арагонски кнежевић	Милосављевић.
Антонио, млетачки трговац	И. Станојевић.
Басанио, његов пријатељ	Димитријевић.
Соланио, }	Марковић.
Саларино, } пријатељи антонијеви	* * *
Грацијано, }	Динић.
Лоренцо, љубавник цесичин	Барбарић.
Шајлок, чивутин	Т. ЈОВАНОВИЋ.
Тубал, чивутин, његов пријатељ	Ђурђевић.
Ланцелот Гобо, слуга шајлоков	Рашић.
Стари Гобо, отац му	Суботић.
Салерио, гласник из Млетака	* * *
Порција, богата наследница	М. Рајковићка.
Нериса, њена пријатељица	Т. Лукићка.
Цесика, шајлокова кћи	Љ. Динићка.
Паж	Л. Петровићева.

Млетачки сенатори, чиновници судбеног двора, слуге и пратиоци. — Збива се час у Млецима, час у Белмонту у порцијином двору.

Г. Т. ЈОВАНОВИЋ, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду као гост први пут.

У суботу 3. марта: „МАРКИ ВИЛМЕР“. Позоришна игра у 4 чина, од Жоржа Санда. С француског. — Г. Т. ЈОВАНОВИЋ, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду као гост по други и претпоследњи пут.

Болује: П. Добриновић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.